

Dzięcioł białogrzbity - *Dendrocopos leucotos* (Bechstein, 1802)

Status gatunku: Wyjątkowo nielicznie lęgowy

Środowisko: zasiedla stare lasy lęgowe z domieszką brzozy.

Rozmieszczenie i liczebność: Ocena populacji lęgowej niedoszacowana, ze względu na niepełne dane z optymalnych siedlisk, minimum lęgowe 5 do 9 par. Współcześnie, poza obserwacjami w Puszczy Kampinoskiej i stwierdzeniami 12 II 1989 r. w lesie k. Radiowa (Luniak i in. 2001) i Przyłęku (19 VI 2008, M. Tarcitowska) pozostałe obserwacje pochodzą z doliny Wisły i terenów na wschód od niej. Status niektórych z tych obserwacji uprawdopodobnia lęgi na terenie Mazowsza. 16 VI 2019 r. w małym lasku k. Woźbina widziano 1 samicę z 2 młodymi (P. Dębowski), trzykrotnie obserwowany k. Kotunia: 24 IX 2006 – 2 os., 3 XII 2006 – 1 oraz 2 IV 2010 – 1 ptak, w starym łęgu olszowym (Czernek Sz., Dombrowski A.), 15 IV 2010 – 1 os. silnie zaniepokojony i bębniący w łęgu olszowym z brzozą w ur. Florian k. m. Borki (Dombrowski et al. 2011), ponadto 22 VI 2008 w rez. Jata obserwacja lekko zaniepokojonej samicy (Goławski et al. 2009). Pozostałe obserwacje z sezonu lęgowego dotyczą pojedynczych ptaków: 17 VI 1987 – 1 os. w olsie k. Rudnik (A. Dombrowski), 11 V 2003 – 1 ad. k. m. Pieńki i 23 VII 2003 – 1 juv k. Ceranowa (I. Kaługa, M. Rzępała).

Puszcza Kampinoska wydaje się być stałym miejscem lęgowym tego dzięcioła, świadczy o tym szereg obserwacji z różnych miejsc w latach 1980.. Są to w kolejności: 2 IV 1981 – 1 os. i 5 IV 1982 – 1 para tokująca w o.o.ś Roztoka, 8 VIII 1981 – 1 os. oddz. 182 obr. Kampinos, 5 IV 1983 – 1 tok. para i sezon lęgowy 1990 – 1 os. oddz. 280 obr. Kromnów 28 II 1992 – 1 os. o.o. Żurawiowe (Tomiałojć 1990, Cygan et al. 2003), w opracowaniu ostoi Puszcza Kampinoskiej dla lat 1995-2000 podano 0-1 para lęgowa (Olech 2004).

Zmiany liczebności: Zaskakująco rozbieżne są oceny historyczne częstości występowania na Mazowszu. Taczanowski (1882) pisał „*u nas znajduje się we wszystkich lasach liściastych...w wielu okolicach przebywa w nierównie większej ilości od dzięcioła czarnego*”(!), co stoi w sprzeczności z oceną Spalskiego (1862) dla terenów ówczesnej Guberni Radomskiej, której północna część w obejmowała obecne granice Mazowsza. Według tegoż autora był najrzadszym z dzięciołów i preferował lasy dębowe oraz brzożowe. W XX w. wydaje się, że był nadal bardzo rzadki, ale częściej postrzegany niż współcześnie. Luniak et al. (1964) opisywał go jako gatunek spotykany dość rzadko przez cały rok w pasie zieleni podmiejskiej Warszawy, a najbliżej centrum odnotowany 15 III 1955 r.

Na początku lat 1960. miał gniazdować w Lesie Bielańskim (Luniak et al. 2001), a w innym opracowaniu opisany bardziej ogólnie jako „widywany” w okresie lęgowym tylko w roku 1963 (Luniak 1982), tu też widziany ostatni raz 16 III 1975 r. Jabłoński (1964) w roku 1961 w okolicy Klembowa od połowy marca do końca maja miał obserwować tokujące i kopulujące pary. Z dużych kompleksów leśnych pochodzą bardzo skąpe informacje, w Puszczy Kampinoskiej k. leśniczówki Pocięcha 12 I 1959 r. obserwowany miał być jeden ptak (Skoczyła 1962) interesujące, że stwierdzenia tego nie wymieniono w żadnym z trzech wydań ptaków Polski (Tomiałojć 1972, 1990, Tomiałojć i Stawarczyk 2003), w Puszczy Kozińskiej napotkany dwukrotnie w obr. Kozienice 13 II 1975 i 22 II 1976 (Cieślak i Piasecki 1981, Cieślak 1983).

Zimowania i koczowania polęgowe: W dolinie Wisły w łęgach widziany dwukrotnie 17 X 2009 – 3 os., k. Podgórzyc (C. Iwańczuk, Keller et al. 2017) oraz pojedyncza obserwacja samicy (data?) w olsach nadwiślańskich pod Karczewem (W. Sobociński, Tomiałojć i Stawarczyk 2003). W zieleni oddzielającej Płock od Petrochemii 1 samiec obserwowany 13 II 1988 r. (Kaźmierczak 1998) ponadto 18 I 1991 – 1 os w łęgu w ujściu Nurca do Bugu (A. Dmoch), 11 X 2007 nad zb. Zegrzyńskim w Nieporęcie (L. Lachmann), 18 II 2015 k. Kijowca (R. Wakulski) i w grudniu 2018 – 1 os. k. m. Jonne (O. Gros).

Sławomir Chmielewski

Streszczenie: Wyjątkowo nielicznie lęgowy, populacje lęgową oceniono na minimum 5-9 par. Zasiedlał stare łęgi olszowe z domieszką brzozy. W okresie koczowań polęgowych wyjątkowo nielicznie obserwowany na terenie całego Mazowsza.

Literatura:

Cieślak M., Piasecki K. 1981. Awifauna Puszczy Kozienickiej i jej okolic. Biul. Kwart. RTN 18, 1: 9-20.

Cieślak M. 1983. Heterospecific winter flocks of birds in a pine forest. *Ekologia Polska* 31, 1: 219-234.

Cygan J.P., Kowalski M., Olech B., Sierakowski K., Wasilewski A. 2003. Awifauna lęgowa. W: R. Andrzejewski (red.). *Kampinoski Park Narodowy, tom I: 621-636*. KPN, Izabelin.

Dombrowski A., Kot H., Kot Cz. 2011. Awifauna doliny Kostrzynia w roku 2010. *Kulon* 16: 41-62.

Goławski A., Dombrowski A., Kasprzykowski Z. 2009. Lasy Łukowskie PLB060010 (IBA PL061). W: Chmielewski S., Stelmach R. *Ostoje ptaków w Polsce - wyniki inwentaryzacji, część I: s. 170-175*.

Jabłoński B. 1964. Materiały do awifauny wschodniej części Niziny Mazowieckiej. Ptaki okolic Klembowa, pow. Wołomin. *Acta Orn.* 8: 1-66.

Luniak M., Kalbarczyk W., Pawłowski W. 1964. Ptaki Warszawy. *Acta Orn.* 8: 175-285.

Luniak M., Kozłowski P., Nowicki W., Plit J. 2001. Ptaki Warszawy 1962-2000. Atlas Warszawy – zeszyt 8. IGiPZ PAN, Warszawa.

Luniak M. 1982. Ptaki rezerwatu Las Bielański w Warszawie. *Ochr. Przyr.* 44: 219-243.

Olech B. 2004. Puszcza Kampinoska. W: P.O. Sidło, B. Błaszowska, Chylarecki P. (red.). *Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce: 400-403*. OTOP, Warszawa.

Sapalski J. 1862. *Pogląd na historię naturalną gubernii radomskiej*. Kielce.

Skoczyła R. 1962. Obserwacje dzięcioła biało-grzbiatego w Puszczy Kampinoskiej. Not. Orn. 3,2: 47.

Tomiałojć L. 1972. Ptaki Polski. Wykaz gatunków i rozmieszczenie. PWN, Warszawa.

Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Taczanowski W. 1882. Ptaki krajowe, t. 1-2. Wyd. Akad. Umiej., Kraków.